

१८५७ चा उठाव

श्री. सुरेश नामदेव दांडगे

सहायक प्राध्यापक (इतिहास विभाग)

आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज, आष्टा ता. वाळवा जि. सांगली.

अ. १८५७ च्या उठावाची कारणे

१८५७ च्या उठावाची राजकीय कारणे

१. इंग्रजांचे साम्राज्यवादी धोरण व भेदनीती

२. तैनाती फौजेच्या पध्दतीचा दुष्परिणाम
३. लॉर्ड डलहौसीचे आक्रमक साम्राज्यवादी धोरण
४. पदव्या पेन्शन रद्द

१८५७ च्या उठावाची प्रशासकीय कारणे

१. प्रशासनात काळा गेरा भेदभाव
२. इंग्रजी राज्यकारभाराची भाषा
३. सदोष पक्षपाती न्यायव्यवस्था
४. वतने व इनामांची समाप्ती

१८५७ च्या उठावाची सामाजिक कारणे

१. भारतीयांना अपमानास्पद वागणूक
२. भारतीय समाजजीवनावर प्रहार
३. बेकारांच्या संख्येत वाढ
४. अप्रिय नवी शिक्षणव्यवस्था
५. हिंदी शिपायांना परदेशात पाठविणे.

१८५७ च्या उठावाची आर्थिक कारणे

१. भारतीयांची आर्थिक पिळवणूक
२. व्यापार व उद्योगधंद्याचा च्हास
३. डोईजड कर आकारणी
४. अन्यायकारक जमीन महसूल व्यवस्था
५. दुष्काळप्रसंगी उपाययोजनांचा अभाव

१८५७ च्या उठावाची धार्मिक कारणे

१. धर्मावर संकट आल्याची भावना
२. हिंदी संस्कृतीला धोका
३. पाश्चिमात्य शिक्षण हिंदूविरोधी
४. भारतीयांचा अंध विश्वास

१८५७ च्या उठावाची लष्करी कारणे

१. हिंदी शिपायांवरील बंधने
२. पगार व बढतीतील तफावत
३. हिंदी शिपायांना मिळणारी अपमानास्पद वागणूक
४. हिंदी शिपायांचा आत्मविश्वास
५. ब्रिटिश लष्करातील भारतीय शिपायांचे प्रमाण

१८५७ च्या उठावाची तत्कालिक कारण

१. चरबीयुक्त काडतूस प्रकरण
२. पाण्याचा लोटा प्रकरण

ब. १८५७ च्या उठावाची वाटचाल

१. मंगल पांडे
२. मीरतमधील उठाव
३. दिल्लीतील उठाव
४. इतर ठिकाणचे उठाव

- ॡ. दललुलवर बुरलडशरंके डुरडुतुव
- ॢ. करनडूरडधुल उठरव
- ॣ. अवरध व लखनूडधुल उठरव

୮. ରୋହିଲଖଣ୍ଡ ଓ ବରେଲୀମଧ୍ୟରେ ଉଠାଏ
୯. ବିହାରମଧ୍ୟରେ ଉଠାଏ
୧୦. ଜାଶୀମଧ୍ୟରେ ଉଠାଏ

१८५७ च्या उठावाचे स्वरूप

१. शिपायांचे बंड
२. राष्ट्रीय स्वातंत्र्युद्ध
३. मुस्लीम सत्तेची पुनर्स्थापना

१८५७ च्या उठावाच्या अपयशाची कारणे

१. उठावाचे मर्यादीत क्षेत्र
२. लोकक्रांती नव्हती
३. उठाव ठरल्यावेळी झाला नाही
४. रेल्वे व दळणवळणाची साधने

- ॡ. ब्रिटिशांची आधुनिक शस्त्रास्त्रे
- ॢ. ब्रिटिशांचे श्रेष्ठ व कर्तबगार सेनानी
- ॣ. नेतृत्वाचा अभाव
- ।. उठाव करणऱ्यांची बेशिस्त व लुटालुट

९. समान हेतूचा अभाव
१०. स्वकीयांची ब्रिटिशांना मदत
११. ब्रिटिशांना अनुकूल परिस्थिती
१२. ब्रिटिशांची दहशत

१३. समुद्रमार्गावर ब्रिटिशांचे वर्चस्व
१४. ब्रिटिशांचा अपप्रचार
१५. राजेरजवाडयांच्या पाठिंब्याचा अभाव
१६. दक्षिण भारतात शांतता.

क. १८५७ च्या उठावाचे परिणाम

सारांश